

Izhaja vsaki četrtek,
Velja s poštnino vred in
v Mariboru s pošiljanjem
na dom
na celo leto . 3 fl.
" pol leta . 1 fl. 50 k.
" 1/4 . — fl. 80 k.
Brez pošiljanja na dom
za celo leto . 2 fl. 50 k.
" pol leta . 1 fl. 30 k.
" 1/4 . — fl. 70 k.
Posamezni listi se dobijo
pri knjigarju Novaku na
velikem trgu za 5 k.

SLOVENSKI

GOSPODAR.

Podučiven list za slovensko ljudstvo.

„Poduk v gospodarstvu bogati deželo.“

Naročnino sprejema vred-
ništvo v Mariboru.

Rokopisi se ne vračajo,
neplačani listi ne
prijemajo.

Oznanila se prijemajo in
plača se za navadno vrstico
če se oznanilo natisne en-
krat, 10 kr., če dvakrat,
15 kr., če trikrat 20 kr.,
in vsakokrat za kolek 30 k.

Štv. 5.

V Mariboru 3. februarja 1870.

Tečaj IV.

Knjižica dr. Adolfa Fischhofa.

(Dalje.)

Dr. A. Fischhof pride iz jezičnega ozira do sklepa, da pravi: absolutna zapoved prave avstrijske politike je ta, da se v avtonomiji (samospravi) postavodajstva in upravnistva naj gre tako daleč, kakor je le mogoče.

Kje pa je ta meja, da ni preveč pa ne premalo? se utegne vprašati.

Švajca in severna Amerika ste nam na vsako stran izglede; kako daleč avtonomija. V nobeni teh držav ne moti centralizacija avtonomije, in avtonomija ne moti centralizacije. Več kakor 90 let ima že severna Amerika tako ustavo, kakor jo ima dandanes, in nič ni kalilo notranjega miru noter do leta 1860; ali tudi ta boj, ki se je vnel leta 1860, ni izviral iz ustavnih napak, temuč iz socialnih krivic — sužanstva. Švajcarska ustava obstoji 21 let, in vendar med središčno vlado in 36 kantoni ni bilo nobenega razpora.

Pri nas pa se od nasprotne strani v enomer kriči: „17 deželni zbori ni mogoče vladati!“ Kratkovidni politikarji čenčajo, da so deželni zbori bolezen Avstrije. Neumna bedarija? Deželni zbori niso bolezen Avstrije; deželni zbori so le bolenišnice, v katerih tožijo in se jočejo narodi, ktere hudo tere centralizacija. Nikar ne prekucnite — kliče Fischhof onim, ki hočejo deželne zore vničiti — nikar ne skušajte državne piramide napraviti, ože podnožje in širji vrh; to bi prekucnilo celo piramido.

V dalji svoji razpravi pride Fischhof do tega, da našteva poskušnje, ki jih je že Avstrija prestala od leta 1848, ko se je prvič začela ustava. Celo pet jih je že bilo: prva od 25. aprila 1848. leta, druga od 4. marca 1849, obe ste umrli, predno ste še živeli, tretja je bila diploma od 20. oktobra 1860, četrta od 26. februarja 1861. leta in peta od decembra 1867. leta. Četrto so že pokopali čez 4 leta, peta pa kaže že zdaj vsa znamenja slabosti. Vse te ustave narodom avstrijskim niso dale ne enega dneva notrajnega miru in zadovoljnosti. Državniki avstrijski so gledali pri snovanju ustav le na druge velike države, niso pa nikoli gledali na to, ali so te države tudi podobne narodnim razmeram avstrijskim. Na napačne take podlage so zidali svoja ustavna poslopja, zato ni čuda, da niso stanovitna.

Dr. Fischhof pretresa potem ministerstvo Bachovo, ki je vso Avstrijo vklenil v voz centralizma absolutističnega. Za njim je isto skušal Schmerling po poti centralizma parlamentarnega. Glavna skrb njegova je bila, kako bi jo zvil, da Nemci v državnem zboru dobijo večino, in izvil jo je v svojem volilnem redu res tako prekanjeno, da Nemci, katerih je v Cislajtanciji le ena tretjina, dobili so večino v državnem zboru. Zato je februarjski patent nemoralen v svoji podlagi, hinavsk v svojem bistvu — ali prav zato se Nemci kakor smola držijo te podlage in zmirom le kričijo: „na ustavni poti, na ustavni poti“, to je na pregrešni podlagi februarjske ustave — zato so se pa tudi kakor peklenščeka ustrašili izrednega Belkredijevega državnega zbora.

Da je Schmerlingov volilni red res hudodelstvo, dokazuje pisatelj po številkah. Na Moravskem so tri četrtine Slovanov, Nemcev pa le samo ena četrtina, in vendar je v sedanji moravski zbor voljenih 66 poslancev nemške stranke, in le 34 slovanske. V Dalmaciji je 87 odstotkov Slovanov in Lahov le 13 odstotkov, in vendar imajo Lahi veliko ve-

čino v dalmatinskem zboru, kajti zviti Schmerling je dobro vedel, da je Lah zaklet nasprotnik Slovanu. Na Českem je tudi taka, in na Štajarskem in Koroškem so Slovenci poskodovani za mnogo glasov. (Še kupčijskim in obrtniškimi zbornicam in pa landtafelskim posestnikom je došla volilna pravica po Schmerlingu — gotovo samo zaradi tega, ker se je zanašal na nemškutarski duh, ki nadvlada po grajšinah in v teh zbornicah.)

Da bi se pa v federalistični ustavi tudi manjšinam ne godila krivica v deželnih zbora, nasvetuje dr. Fischhof dvojno pot. Ena je ta, da v deželah, kjer biva po več narodov skupaj, naj se ustanovijo po dve narodni zbornici, da na priliko na Českem in Štajarskem je nemška in slovenska deželna zbornica. To mi ni nič nenavadnega, in če je na Dunaju zbornica gospodska in zbornica poslancev, zakaj v deželnih zbora ne bi bile dvoje? Druga, kakor Fischhof trdi, boljša pot pa bi bila ta, da poslanci v deželnih zbora, kjer sta dva naroda v deželi, se posvetujejo skupaj, glasujejo pa po narodnih skupinah, in da le take postavbe obveljajo za sklenjene, za ktere je večina v vsaki skupini glasovala. Ako obvelja to načelo, potem se vé, da bi se moralo še le odločiti, ali to načelo velja pri glasovanju v vseh zadevah, ali le pri narodnih; važni razlogi govorijo le za tako glasovanje v narodnih zadevah.

Ker je mogoče, da bi se tu ali tam žalila narodna ravnopravnost in bi nastali razpori, treba — po pisateljevih mislih — na Dunaju izbrane sodnije, v katero bi vsak narod izmed sebe po postavno prepisanem načinu poslal enako število izbranih razsojevalcev in njihovih namestnikov.

(Konec prih.)

Gospodarske stvari.

Gospodarska dela meseca februarja.

V hiši in dvoru. Semenska žita se morajo očistiti, delo, katero je meseca januarja zaostalo, se mora dovršiti, poljsko orodje pregledati in popraviti.

V hlevih. Obrejena živina se mora dobro krmiti in opazovati, ovcam se mora pripustiti oven, če hočemo, da bodo že mesca julija vrgle mlade.

Na vrtu za zelenje. Parniki (tople grede) se naj napravijo in obsejejo; če je vreme vgodno, se tudi lahko že seje na druge grede salata, špinata, grašek, selar, žolto korenje itd., v tople grede pa se naj sejejo krastavci (murke) melone itd.

V sadovnjaku. Drevesa se naj obrežejo in ž njih naj pobere mah in stara skorja naj odstrani, v sobi se lahko že cepi, mlada drevesa se morajo presaditi, živi plati zasadi in popraviti.

V vinogradih. Trsje, katero je za to, se naj doli položi in zakoplje, rigoliranje za novi zasad se naj začne; gnoj se naj vozi v vinograd, naj se reže in groba.

V hmelnikih. Če hočeš nove grede za hmel napraviti, moraš že zdaj zemljo za dva črevlja izkopati, in če je prst slaba, se mora dobra navoziti; hmeljevinu moraš obrezati, očistiti in pognojiti.

Na polju in senokošah. Struge se naj strebijo. Če je še mnogo snega, se mora prav marljivo pepel, prst, blato in druge enake stvari po snegu trositi; setve, ktere je

mraz vzdignol, se na suhih njivah spet morajo povaliti. Če pripušča vreme in lega njive, se še ta mesec lahko orje in seje oves in krogli grašek. Detelja se naj povlači in kameenje pobere. Senokoše se morajo očistiti; če zemlja ni zmrznjena, se lasko napusti voda na senokoše, suhe senokoše se naj pognojijo z golobnjakom ali kurnjakom, po mokrih pa se naj potrosi apno, gips, pepel ali saje.

Pri ulnjaku. Kupljeni ali prodani panji se morajo ta mesec prenesti.

Pri ribnikih se morajo še zmirom luknje na ledu presekovati in skrbeti, da voda dobro priteka in odteka.

V logu. Gozdi se morajo iztrebiti, posekana drevesa odpeljati; jelševo in mecesnovo (relihovo) seme se mora nabrati. Smreke, hoje, borovje, breze se morajo posejati ali zasaditi. Smola se naj začne nabirati.

Lov. Zajci se ne smejo več streljati, lesice, jazbeci in ptice roparice pa se morajo marljivo pobijati.

Umni sadjorejec.

(Dalje.)

25. Škarlatni hruščev ar (Engl. scharlachrothe Parmäne) raste po bregih in vrlih, hoče pa dobro zemljo, v kateri je od mladosti že zlo rodovitno. Sad v jeseni dozori, je srednje velikosti, pisan; lepo jabelko, okusno za jed in dobro na vse strani za gospodarsko rabo.

26. Bauman (Baumannsrothe Reinette) raste po bregih, vrlih in polju; drevo je trpeče in jako rodovitno. Sad je zimski, velik, rujavkasto pisan; jabelko lepo, prav za prodajo, dobro za jed, še boljše za jabelčnik in sploh gospodarsko rabo.

27. Kratkopcelj sivi (grauer Kurzstiel, Lederapfel) sadi se po bregih, polju in ob stezah; drevo je lepo in obilno rodovitno. Sad je zimski, velik, siv, ki se lahko proda; za jed, jabelčnik in sploh gospodarstvo.

28. Parkavec (Parkers grauer Peping) raste povsod: po bregih, vrlih, polju in ob stezah; drevo je lepe rasti in sila rodovitno; vsega priporočila vredno, da se pomnožuje in razširja ko največ. Sad je zimski, velik, siv, ki se dolgo obdrži in tudi na drevesu dalj časa zdrži in ostati zamore; je izvrsten za jed, jabelčnik in vsako rabo pri gospodarstvu.

29. Špitalček (Engl. Spitals-Reinette) raste po bregih, vrlih in polju; drevo je srednje velikosti, pa zlo rodovitno. Ima pa najzlahnejši zimski sad srednje velikosti, rumen, nekoliko rujav, izvrsten za vžitek, jabelčnik in sploh gospodarstvo.

30. Karpentin (Carpentin) se sadi po višinah, polju in ob potih; drevo stori redek, previdljiven vrh, je pa zlo velike rodovitnosti. Sad je sicer zimski, majhen, pisan, pa dober za jed, izvrsten za jabelčnik in gospodarstvo.

31. Zlati angl. hruščev ar (Engl. Winter-Gold-parmäne) raste po višinah, vrlih in polju. Drevo je zlo rodovitno, stori lep, visok vrh in dolgo trpi. Sad je zimski, velik, pisan, izvrsten za jed, jabelčnik in o vsakem oziru za gospodarstvo neprecenljiv.

32. Kraljevi kratkopcelj (königl. rother Kurzstiel) raste povsod rad v vseh krajih in legah, vrlih in polju. Drevo cvete najpozneje in je jako rodovitno in trpežno. Sad je srednje velikosti, rudečkast, pisan, zimski; trpi pa do meseca maja ali velikega travna, je zlo dober za jed, jabelčnik in gospodarstvo.

33. Orlean (Reinette von Orlean) se sadi po bregih, polju in vrlih. Drevo je jako rodovitno, v dobrem, dostojnem kraju in rodovitni zemlji prekosi sad, kar se okusa tiče, skoraj vsa druga jabelka. Sad je zimski, srednje velikosti, pisan, izvrstno okusen za vžitek, pa tudi jako dober za jabelčnik in gospodarstvu za vsako rabo.

34. Granat (Engl. Granat-Reinette) se sadi po vrlih, polju in bregih. Drevo cvete jako zgodaj, priraste veliko in ima obširen, košat vrh. Sad je velik, pisan, zimski; izvrsten za jed, pa tudi zlo dober za vsako potrebo pri gospodarstvu.

35. Rujavi matan (weisser Matapfel) raste po polju in ob stezah. Drevo je veliko, košatega vrha in pozno cvete. Sad je zimski, ki trpi do meseca marca ali sušca, je srednje velikosti, pisan; dober za jed, in jako dober za gospodarstvo in jabelčnik.

36. Zimski pisanec (Winterstreifling) raste po višinah, polju in ob stezah. Drevo je visokega obokanega

vrha, trpežno in zlo rodovitno. Sad je zimski, trpi do spomladi; je velik in pisan, pa jako dober za gospodarstvo in jabelčnik.

37. Velki bob (grosser rhein. Bohnapfel) sadi se po bregih in ob stezah. Drevo je močno, trpežno, in še celo v slabih krajih rodovitno, kjer ni dostojni kraj za sadjeje. Sad je zimski, pa se ne sme prezgodaj orestiti, trpi pa do toplega leta; je velik, pisan, jako dober za gospodarstvo, izvrsten pa za jabelčnik.

38. Voščenek (Wachsapfel) raste v vsaki zemlji in povsod dobro stori: po višinah, vrlih, polju in ob stezah. Drevo je povsod zlo rodovitno, naj stoji kjerkoli. Sad je zimski, srednje velikosti, temeljno barvan; dober za jed, zlo dober za gospodarsko rabo in jabelčnik.

39. Zimski Štetin (gelber Winterstettiner) se sadi po višinah, polju in ob stezah. Drevo je veliko lepo, zdravo, krasnega vrha in velike rodovitnosti. Sad je zimski, ki trpi do meseca maja, je velik in rumen; dober za jed, zlo dober pa za gospodarstvo in jabelčnik.

40. Rumeni Štetin, čebular (gelber Herbststettiner) se sadi po višinah, polju in ob stezah. Drevo stori visok razširjen vrh, je trpežno in rodovitno. Sad je jesenski, velik, rumen, zlo dober za vžitek in gospodarstvo.

Prav prilična in dostojna plemena omenjenih jablan so za sajenje ob stezah, ker visoke vrhe storijo, njih sad precej pozno dozori, in je manj mikaven, da bi ga popotniki odnašali, vozači pa voziti ne mogli, sledeče: Zlata kraljična, Šampan, Kratkopcelj sivi, Veliki bob, Sorgolet, Parkavec, Zimski pisanec. Izmed zgoraj popisanih jablan so sledeča plemena, ktera pozno cvetijo, in so toraj posebno dostojna za nizoke in vlažne kraje, kjer spomladanski mraz rad cvetje zgodnjih plemen posmudi: Borsovaška kraljična. Zlata kraljična, Kraljevi kratkopcelj, Rujavi Matan, Veliki bob.

(Dalje prih.)

Dopisi.

Iz murskega polja. J. V. (Imamo pa vendar že tudi mi slovenske gospode.) Ko smo zdaj občno popisovanje ljudi in živali imeli, so nam poslali iz Ljutomera nekega prav političnega gospodeka, ki ni razumel nas, in mi ne njega. Navadno je vprašal vsakega ali je oženjen? — Po svojem je gospodič vsikdar rekel: „Ali ste ženeni? Večidel smo mu odgovarjali, „da!“ Pride tudi na vrsto mladi kmetič, komaj letodan oženjen, in ko ta napove svojega tri tedne starega otroka, ga gospodič tudi hitro vpraša, ali je otrok „ženeni?“ — Šaljiv kmetič mu tudi hitro odgovori: „Hm! saj ga vsak dan gonim v snoboke, pa le noče iti!“ Šmijali so se prav glasno vsi, ki so bili v sobi pri županu, in na to začne naš gospodek široko gledati ne vedoč, kaj ta smeh pomeni. Naš župan bi mu morebiti rad povedal vzrok smeha, pa po slovensko ni hotel, nemški pa ni znal.

Iz tržaške okolice se piše da je tamo, kakor tudi na Krasu, narodno gibanje prav živahno, in da se posebno mladina prav marljivo uči lepega in čistega slovenskega jezika, kar se lahko čuje pri vsaki priložnosti. Tudi v štacunah se govori že prav čist slovenski jezik, in mesto „cukra“, „kafeja“ itd. se zdaj že zmirom čuje „sladkor“, „kava“ itd.; samo stari ljudje so še zmirom pri svojem starem kopitu. Pa naj jim bo to staro veselje! V spomin našega prvega pesnika Vodnika namerjavajo napraviti skorej vse primorske čitalnice — to se tudi čuje od drugih čitalnic in društev — napraviti lepe besede, veselice, glediščne igre itd. To so res prav veseli glasi iz Primorja, in želeli bi bilo, da bi taki prihajali iz vseh strani Slovenije.

Iz Ptuja smo dobili prav važen akt, s katerim je spet dokazano, kako c. kr. uradniki dejansko spoštujejo slovenski jezik in narodno ravnopravnost. Odvetnik dr. P. je vložil pri Gornjeradgonski sodnji slovensko tožbo. Odlok na njo — se ve da, je dobil nemški. Dr. P. se je proti takemu žaljenju ustave in drugih postav pritožil. Neki g. Supančič, ki je bil še tedaj — zdaj je že adjunkt na Kranjskem — v Gornjeradgoni c. kr. avskultant, je predložil pritožbo viši deželni sodnji, in v svoji veliki prevzetnosti pristavil neke „amtserinnerungen“. Spis nosi število 244 in se glasi:

„Slavna c. kr. viša sodnja!“

Na slovensko tožbo J. M. . . a izročeno po dr. P. proti A. M. . . u zavoljo 750 f. 50. se je z odlokom 25. jan. št. 94 odgovorilo v nemškem jeziku. Tožnik je proti temu